

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.2.29

Андрій Клячин, к. політ. н.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ПРОГНОЗОВАНІ ОСОБЛИВОСТІ КАМПАНІЇ ДО МІСЦЕВИХ РАД В МІСТАХ УКРАЇНИ «БІЛЬШЕ 90 ТИСЯЧ ВИБОРЦІВ» В УМОВАХ НОВОГО ВИБОРЧОГО КОДЕКСУ: ПАРТІЙНИЙ ВИМІР

Andrii Kliachyn, PhD in Political Science

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6940-7760>

Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

PROGNOSED FEATURES OF THE CAMPAIGN TO LOCAL COUNCILS IN THE CITIES OF UKRAINE "MORE THAN 90 THOUSAND OF VOTERS" IN THE CONDITIONS OF THE NEW ELECTION CODE: PARTY DIMENSION

The article analyzes the main features of the election process following the new Electoral Code regarding elections to local councils in the party dimension. The objectives of political parties and the methods of achieving them in the "new conditions" were listed.

The article presents a model of party priorities during the election campaign in the given conditions, on the example of a specific settlement. Basic strategies were developed for two types of political parties: high and low support.

Party strategies were modeled regarding the party election campaign, the establishment of the General and Regional lists of candidates, the coordination of their nominees, the attitude to competing parties and candidates, the expected results.

Keywords: election systems, election code, proportional election system, party representation, local councils, modeling of election campaigns.

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що всі демократичні держави прагнуть побудувати виборчу систему таким чином, щоб вона забезпечувала вільне волевиявлення громадян і одночасно сприяла формуванню стійких і ефективно функціонуючих представницьких інституцій, як центральних так і місцевих^{1,2}

У цьому контексті різні держави використовують різноманітні конфігурації виборчої системи. Для держав з транзитивною формою демократії формування і вдосконалення виборчих норм і інститутів є однією з ключових умов ефективного реалізації демократичного транзиту^{3,4}

Прийнятий в Україні в 2019 році Виборчий кодекс є черговою спробою забезпечити паритет між ідеологічним вибором громадян (голосування за політичні партії) і особистісними уподобаннями

¹ Грофман, Б., Рейнольдс, Э. (2005). Избирательные системы и искусство конституционной инженерии: обзор основных открытий. *Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций*, 3. Харьков: Константа, 29-70.

² Lijphart, A. (1994). *Electoral Systems and Party Systems: A Study Twenty-Seven Democracies, 1945-1990*. New York: Oxford University Press.

³ Романюк, А. (2006). Оцінка переваг і проблем пропорційної виборчої системи на прикладі країн Західної Європи та у світлі парламентських виборів в Україні у 2006 р. *Вибори та демократія*, 3 (9), 4-10.

⁴ Лендьял, М.О. Система виборів до місцевих органів влади у країнах Центральної та Східної Європи: досвід для України. Аналітична записка. <<http://www.niss.gov.ua/articles/905>>.

(голосування за конкретного представника конкретної партії). Відповідно, прагнення уникнути очевидних недоліків мажоритарної системи (орієнтованість виборців не на свої інтереси, а на конкретного представника місцевої еліти) і пропорційної системи (відсутність персональної відповідальності депутатів-партійців перед виборцями певної території).^{1,2,3}

У цій статті ми окремо розглядаємо міста «30 тисяч виборців +», тому що на рівні області або в малих містах і ОТГ ситуація з пріоритетами передвиборної кампанії буде принципово інша. І, відповідно, завдання, партій і кандидатів будуть трансформуватися.

Також ми розглянемо оптимальні моделі поведінки партій «в нових умовах». Причому, в даному контексті завдання партій та потенційних кандидатів можуть конфліктувати між собою.

Щоб моделювати близьку до реальності ситуацію в ході майбутньої передвиборної кампанії ми розподілимо партії на два умовних виду: «Гегемон (з виключно високим рейтингом)» і «Мінімальники (на межі прохідного бар'єру)». Діяти вони будуть по-різному.

Для аналітичного моделювання ситуації доцільно розділити кандидатів у депутати на дві умовні групи: «Зірки (з високим особистим рейтингом)» і «Ноунейми (з відсутністю особистого рейтингу)».

Вихідні умови для ведення передвиборчої кампанії для партій і кандидатів у депутати такі:

1. Місто ділиться на Округи.
2. Виборці голосують у своєму Окрузі за одну Партію.
3. Партія затверджує і «Загальний (міський) список кандидатів» і «Список по кожному Округу (регіональний)». В Окружні списки перерозподіляються кандидати із Загального (міського) списку.
4. Обидва списки затверджує міська організація цієї партії. Якщо у партії немає міської організації, то списки формує обласна організація партії.
5. У Міському і в Окружних списках діє 40%-ая гендерна квота.
6. Виборець може проголосувати додатково (після партії) за конкретного кандидата, але тільки від обраної партії. Але не зобов'язаний! Виборець може проголосувати тільки за партію. Голосування виключно за партію, без голосування за кандидата, може бути масовим!
7. Партія потрапляє в місцеву раду, якщо набирає 5% і більше голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.
8. Кількість депутатів від партії залежить від набраного нею відсотка голосів.
9. Від кожного Округу депутатами можуть стати кілька кандидатів. І від різних партій, і від однієї партії може бути теж кілька депутатів.
10. Скільки кандидатів стане депутатами в конкретному Окрузі від конкретної Партії залежить від того, скільки «Квот» набрала в окрузі конкретна Партія.
11. Квота – конкретна кількість голосів за Партію, а не відсоток голосів. Квота визначається вже після голосування! Квота: «кількість голосів лише за партії, які переступили 5% бар'єр / Кількість депутатських місць у міськраді».
12. Кандидат з окружного списку партії стає депутатом якщо він (і відповідно його партія) набирає на своєму Окрузі – «Квоту» (певну кількість голосів).
13. Кандидат може стати депутатом (не гарантовано!), якщо його партія набере в окрузі «Квоту», а сам кандидат або набере «25% від Квоти», або знаходиться на першому місці в Окружному списку партії.
14. Кандидати із Загального (міського) списку стають депутатами завдяки «залишковим голосів в Округах» (кількість голосів вище «Квоти», але недостатня для другої «Квоти»).
15. Також, кандидати із Загального (міського) списку стають депутатами, якщо партія не набирає ні в одному Окрузі «Квоту» (згідно з послідовністю в Міському списку, затвердженому партією – «закритий список»).^{4,5}

¹ Ключковський, Ю.Б. (2011). *Виборчі системи та українське виборче законодавство*: монографія. Київ: Час Друку.

² Кобржицький, В.В. (2009). Мажоритарна і пропорційна виборчі системи: переваги та недоліки. *Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*, 2, 58-62.

³ Крикливец, І. *Открытые списки: не все так просто*. <<http://politiko.ua/blogpost826>>.

⁴ *Виборчий кодекс України 2019* (Верховна Рада України). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>>.

⁵ Избирательный кодекс вступил в силу. <https://jurliga.ligazakon.net/news/192088_izbiratelnyy-kodeks-vstupil-v-silu>.

Почнемо з розуміння цілей політичних партій і як їм цього досягти:

1. Максимальна кількість депутатських мандатів.

Для цього партіям необхідно зберегти виборців, які вже її підтримують: «не відпустити своїх виборців» до інших партій і не допустити конфліктів партійних висуванців між собою, щоб не нашкодити партійному іміджу.

А також залучити для партії нових виборців, які «не визначилися, за яку партію голосувати» за рахунок особистого рейтингу кандидатів-партійців, які привернуть своїх особистих симпатиків голосувати за партію, від якої висунувся кандидат.

2. Керована фракція у місцевій раді.

Для цього партіям необхідно вірно підібрати кандидатів. Рішення необхідно приймати виходячи з рейтингу і особистих якостей кандидатів від партії та фінансового ресурсу висуванців від партії. Також необхідно вірно розподілити кандидатів у Міському і Окружних списках, щоб забезпечити депутатські мандати важливим для партії кандидатам, а також використовувати ресурси самих кандидатів для передвиборної кампанії партії.

3. Оптимізація витрат кампанії.

Для цього партіям необхідна капіталізація місць в «прохідній» частині Міського та Окружних списків (організована робота майбутніх висуванців в раді і їх організаційно-фінансова підтримка партії на виборах).

А також проведення партійної кампанії в Округах силами кандидатів.

Безумовно, можлива низка варіантів дій для партій в різних умовах, тобто в будь-якому регіоні або навіть ОТГ України. Це залежить від кількості виборців, явки, рейтингу конкретних партій і потенційних кандидатів.

У цій статті розглядаються кілька базових сценаріїв розвитку подій на конкретних прикладах. В якості моделі обрано місто з наступними показниками (див. табл. 1).

Таблиця 1

Кількість виборців	494 000
Депутатів міськради	54
Округів (задаємо, що вони тотожні кількості виборців).	5
Прогнозована явка (задаємо, що вона тотожня в усіх Округах)	250 000 виборців (50%)
Прохідний бар'єр для партії	12 500 виборців (5%)
Кількість тих, що проголосували за партії, що пройшли до відповідної ради (базова цифра для квоти)	200 000 виборців
Квота для 1 депутатського мандату	3 704 голоса
Кількість голосів, для «підвищення» в Окружному списку	926 виборців (25% от Квоти)

В рамках моделювання припускаємо, що в день голосування ці партії проходять до міськради: «Партія-Гегемон» – 40% (від числа передбачуваних учасників голосування); «Друга Партія» – 12%; «Третя партія» – 8%; «Четверта партія» – 7%, «П'ята партія» – 7%, «Партія-Мінімальщик» – 6%; Інші (нижче 5%) партії – 20%.

Таким чином, базові показники «Партії-Гегемона» і «Партії-Мінімальщика» матимуть такий вигляд (див. табл. 2).

В даних умовах стратегічна модель дій «Партії-Гегемона» матиме наступну конфігурацію.

1. Необхідність партійної кампанії. Що є гарантією отримання максимально можливого числа депутатських мандатів.

2. Окружні списки дадуть основне число депутатів. Адже за рахунок партійного рейтингу від кожного Округу (окружного списку) 5 кандидатів гарантовано стануть депутатами.

Таблиця 2

Партія	Процент	Голоси Місто	Мандатів Всього	Голоси Округ	Мандатів від Округу	Мандатів Міськийсписок
Гегемон	40 <i>(50% від голосів партій, що обралися до міськради)</i>	100 000	27	20 000 <i>(порівну в округах)</i>	5 (5,4) <i>(набрали Квоту / 25% від Квоти / перші у Списку)</i>	2
Мінімальщик	6 <i>(7,5% від голосів партій, що обралися до міськради)</i>	15 000	4	3 000	0	4

3. Для «Партії-Гегемона» доцільно ставити на перші місця Округних списків Кандидатів-Ноунеймів (без рейтингу)). Тому що вони будуть або «важливі для партії» або «лояльні партії» або «фінансуватимуть партію». Крім того, їх кампанія буде передбачуваною: або «мовчання» і надія на партійний рейтинг, або проведення виключно партійної агітації, або помірна конкуренція між низькорейтинговими кандидатами від партії.

4. «Кандидати-Зірки (з високим особистим рейтингом)» для партії матимуть сумнівну користь.

Тому що не можуть додати голосів партії (маючи особистий рейтинг нижче, ніж партійний), натомість отримують депутатський мандат за рахунок партійного рейтингу і при цьому будуть «некерованими» партією.

У підсумку для партії буде доцільно не відкидати «Кандидатів-Зірок», щоб ті не відбирали голоси у партії, якщо будуть висунуті за списком конкурентів. Але при цьому розмістити їх в кінці Округних списків. У даній конфігурації головним аргументом у перемовинах з цими кандидатами можуть бути: «партія дарує Вам свій високий рейтинг, а набрати Квоту (або 25% від Квоти) – у Ваших силах (це всього 926 голосів).

5. Розуміти загрозу конфлікту між «Кандидатами-Ноунеймами (без рейтингу)» і «Кандидатами-Зірками (з високим особистим рейтингом)» з Округних списків.

Основа конфлікту буде в тому, що «Кандидат-Зірка» в Окрузі може позбавити будь-якого «Ноунейма» прохідного місця в Округному списку. Тому останнім буде вигідно стримувати агітацію «Зірок». А «Кандидату-Зірці» буде вигідна конкуренція «ноунеймів» без шансів набрати комусь з них 25% від Квоти.

6. Локалізувати загрозу конфлікту між партійними висуванцями в одному окрузі. Тому що це буде загрожувати партійному рейтингу. І означає, що необхідно або укласти між партійними висуванцями «пакт про взаємну повагу» або розділити цих кандидатів територіально – по різних частинах округу.

7. Розуміти, що місця в Міському списку не дають кандидатам гарантії проходження в місцеву раду. Тому що для високорейтингової партії залишок голосів в Округах (понад Квоти, але недостатньо для наступної Квоти) забезпечуватиме мінімум мандатів для Міської списку – основна підтримка з боку виборців забезпечує мандатами кандидатів з Округних списків.

А отже, місця у Міському списку будуть своєрідною страховкою для «важливих для партії» людей з Округних списків, в тому випадку, якщо останні будуть знаходитися внизу Округного списку або не будуть вести власну кампанію.

8. Розуміти можливу маніпуляцію вже після голосування. Це можливо, виходячи з того, що Квота для отримання мандату буде розраховуватися вже після голосування. Тому, хто набрав її або «25% від Квоти» буде вирішуватися в ході довгих підрахунків.

Крім того, не виключений варіант добровільної відмови кандидатів-переможців від отриманих ними мандатів. І це дасть можливість зайти до місцевої ради наступного за списком кандидата.¹

¹ Пропорційна система і відкриті списки: до чого призведе виборча реформа.

<<https://www.oporaua.org/novyny/7468-proporcijna-systema-i-vidkryti-spysky-do-chogo-pryzvede-vyborcha-reforma>>.

В даних умовах стратегічна модель дій «Партії-Мінімальщика» матиме наступну конфігурацію.

1. Необхідність партійної кампанії. Що є гарантією подолання 5%-го бар'єру для потрапляння партії в місцеву раду.

2. Більшість депутатів від «Партії-Мінімальщика» може пройти в місцеву раду саме за Міському партійному списку.

9. Бо виключно за рахунок партійного рейтингу, ні в одному Окрузі «Партія-Мінімальщик» не набере Квоту. А це означає, що всі чотири мандати від партії в місцевій раді отримають перші чотири кандидати з Міського списку, затвердженого на партійному з'їзді.

3. Для «Партії-Мінімальщика» доцільно ставити на перші місця в Міському списку «Кандидатів-Ноунеймів». Тому що вони будуть або «важливі для партії», або «лояльні партії», або «фінансуватимуть партію». В Округах «Кандидати-Ноунейми» для «Партії-Мінімальщика» безперспективні – в них немає ніяких передумов, щоб підвищити рейтинг партії.

4. «Кандидати-Зірки (з високим особистим рейтингом)» можуть принести «Партії-Мінімальщику», як користь, так і шкоду.

З одного боку такі кандидати можуть бути корисні, щоб додати «Партії-Мінімальщику» голоси більше необхідних 5%.

З іншого боку, «Кандидат-Зірка» може набрати у своєму Окрузі для партії і для себе Квоту, а тому отримати мандат замість «потрібного» для партії кандидата з «першої четвірки» Міської списку.

На практиці в тих умовах, які ми поставили на початку цієї статті, це може статися наступним чином. В своєму Окрузі «Кандидат-Зірка» набрав Квоту «3700 голосів = 3000 партійних голосів + 700 додаткових особистих голосів». Тобто, «Зірка» додасть партії близько 0,3% голосів або 0,2 депутатського місця (700 додаткових голосів / 200700 голосів за партії, що пройшли до ради = 0,3). В результаті партія отримає в міськраді ті ж 4 мандати (4,2%). Але «потрібний 4-й» кандидат з Міського списку не пройде! Замість нього мандат отримає «некерована партією» «Зірка» з Округу.

Можлива ситуація, коли «Кандидати-Зірки» у кожному Окрузі можуть за підсумком додати партії лише один мандат (депутатів від партії стане 5), але жоден кандидат з Міського списку не пройде (всі мандати отримають «Кандидати-Зірки» з округів).

На практиці все може статися наступним чином. Якщо по всіх Округах пройдуть «Кандидати-Зірки» – наберуть по 3700 голосів (по 3000 партійних + 700 додаткових особистих), то вони додадуть Партії 1,7% або 1 депутатське місце (3500 додаткових голосів / 203500 голосів за партії, що пройшли в раду = 0,3). Значить Партія отримає в міськраді 5 мандатів (5%). І все – «Зірки» з Округів! Жоден «потрібний партії» Кандидат з Міського списку не пройде в раду!

5. Кампанія «Кандидата-Зірки (з високим особистим рейтингом)» буде дуже ресурсомісткою.

«Кандидат-Зірка» буде приречений вести повноцінну кампанію в Окрузі з близько 100 тисяч виборців.

Йому потрібно набрати не просто 700 додаткових голосів (а краще 926 голосів – 25% від Квоти). А взяти ці голоси «не з партійного кошика», а умовити «не прихильників партії» проголосувати саме за цю «неулюблену» партію з поваги до нього – «Кандидата-Зірки».

6. Для самого «Кандидата-Зірки» його місце в Окружному списку має мало значення.

Якщо «Партія-Мінімальщик» не отримає в Окрузі квоту, то жоден кандидат з Окружного списку не отримає мандат.

Якщо «Кандидат-Зірка» сам «дотягне» «Партію-Мінімальщика» до Квоти, то він сам ймовірно отримає 25% голосів від Квоти і автоматично стане першим місцем в Окружному списку партії, отже отримає мандат.

7. Розуміти, що інтереси «першої четвірки» Міської списку прямуватимуть врозріз партійним інтересам!

«Перша четвірка» Міського списку виступатиме проти активності «Кандидатів-Зірок» в Округах. Проти того, щоб «Зірки» набирали додаткові голоси для себе і, відповідно, для партії. Адже, для «Міських списочників» – це загроза «віддати свій мандат» «Кандидату-Зірці», якщо та зможе допомогти партії набрати Квоту в Окрузі.

8. Локалізувати загрозу конфлікту між партійними висуванцями в одному окрузі. Тому що це буде загрожувати партійному рейтингу, а без партійного рейтинга «Партії-Мінімальщику» буде важко розраховувати навіть на подолання 5%-го бар'єру і проходження в місцеву раду.

Це означає, що необхідно укласти між партійними висуванцями «пакт про взаємну повагу». Розділяти цих кандидатів територіально для «Партії-Мінімальщика» річ мало ймовірна. Тому що два

«Кандидати-Зірки» висуватися в одному окрузі від партії з низьким рейтингом не будуть. Для них це – політичне самогубство. Вони не наберуть для партії з низьким рейтингом відразу дві Квоти в одному окрузі (7 408 голосів), а отже хтось із них, витративши на кампанію свої ресурси, гарантовано не потрапить до ради.

9. Розуміти можливість маніпуляцій вже після голосування. Це можливо в зв'язку з тим, що Квота для отримання мандата буде розраховуватися вже після голосування, а тому, хто набрав її або «25% від Квоти» буде вирішуватися в ході довгих підрахунків.^{1 2}

Крім того, не виключений варіант добровільної відмови кандидатів від отриманих ними мандатів, що дасть можливість зайти в місцеву раду наступним за списком.

Таким чином, незважаючи на те, що прийнятий Верховною радою України Виборчий кодекс пропонує нову модель голосування і підбиття підсумків цього голосування, кінцеві цілі політичних партій і кандидатів в депутати місцевих рад залишаються колишніми. Всі фігуранти хочуть бути в місцевій раді.

Але, щоб досягти цих цілей «в нових умовах» і політичним партіям, і кандидатам необхідно робити незвичні дії і вирішувати інші завдання, ніж раніше.

References:

1. *V Ukraine nachal dejstvovat' Izbiratel'nyj kodeks* [In Ukraine, the Electoral Code began to operate]. <<https://interfax.com.ua/news/general/633532.html>>. [in Russian].
2. *Vyborchyi kodeks Ukrainy 2019* [The Electoral Code of Ukraine] (Verkhovna Rada Ukrainy) [Verkhovna Rada of Ukraine]. *Ofitsiyniy veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>>. [in Ukrainian].
3. *Glava CIK obsudil izmenenija v Izbiratel'nyj kodeks s delegaciej Venecianskoj komisii* [The head of the CEC discussed the changes in the Electoral Code with the delegation of the Venice Commission]. <<https://www.ukrinform.ru/rubric-polytics/2883322-glava-cik-obsudil-izmenenija-v-izbiratelnyj-kodeks-s-delegaciej-venecianskoj-komisii.html>>. [in Russian].
4. Grofman, B., Rejnoł'ds, Je. (2005). *Izbiratel'nye sistemy i iskusstvo konstitucionnoj inzhenerii: obzor osnovnyh otkrytij* [Electoral Systems and the Art of Constitutional Engineering: A Review of Key Discoveries]. *Al'manah sravnitel'nyh issledovaniy politicheskikh institutov, social'no-jekonomicheskikh sistem i civilizacij* [Almanac of comparative studies of political institutions, socio-economic systems and civilizations], vol. 3. Kharkiv: Konstanta, 29-70. [in Russian].
5. *Izbiratel'nyj kodeks vstupil v silu* [Electoral Code Entered Into Force]. <https://jurliga.ligazakon.net/news/192088_izbiratelnyy-kodeks-vstupil-v-silu>. [in Russian].
6. Kliuchkovskiy, Yu.B. (2011). *Vyborchi systemy ta ukrainske vyborche zakonodavstvo: monohrafiia* [Electoral systems and Ukrainian electoral law: a monograph]. Kyiv: Chas Druku. [in Ukrainian].
7. Kobrzhitskiy, V.V. (2009). *Mazhorytarna i proporsyina vyborchi systemy: perevahy ta nedoliky* [Majority and proportional electoral systems: advantages and disadvantages]. *Osvita rehionu. Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii* [Education of the region. Politology. Psychology. Communications], no. 2, 58-62. [in Ukrainian].
8. Kriklivec, I. *Otkrytye spiski: ne vse tak prosto* [Open Lists: Not So Simple]. <<http://politiko.ua/blogpost826>>. [in Russian].
9. Lendel, M.O. *Systema vyboriv do mistsevnykh orhaniv vlady u krainakh Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy: dosvid dlia Ukrainy. Analitychna zapyska* [Election System for Local Authorities in Central and Eastern Europe: Experience for Ukraine. Analytical note]. <<http://www.niss.gov.ua/articles/905>>. [in Ukrainian].
10. *Proporsyina systema i vidkryti spysky: do choho pryzvede vyborcha reforma* [Proportional system and open lists: what will lead to electoral reform?]. <<https://www.oporaua.org/novyny/7468-proporcijna-systema-i-vidkryti-spysky-do-chogo-pryzvede-vyborcha-reforma>>. [in Ukrainian].
11. Romaniuk, A. (2006). *Otsinka perevah i problem proporsyinoi vyborchoi systemy na prykladi krain Zakhidnoi Yevropy ta u svitli parlamentskykh vyboriv v Ukraini u 2006 r.* [Assessing the benefits and problems of a proportional electoral system, as exemplified by Western European countries and in light of the 2006 parliamentary elections in Ukraine.]. *Vybory ta demokratiia* [Elections and democracy], no. 3 (9), 4-10. [in Ukrainian].
12. Lijphart, A. (1994). *Electoral Systems and Party Systems: A Study Twenty-Seven Democracies, 1945-1990*. New York: Oxford University Press. [in English].

¹ В Украине начал действовать Избирательный кодекс. <<https://interfax.com.ua/news/general/633532.html>>.

² Глава ЦИК обсудил изменения в Избирательный кодекс с делегацией Венецианской комиссии. <<https://www.ukrinform.ru/rubric-polytics/2883322-glava-cik-obsudil-izmenenija-v-izbiratelnyj-kodeks-s-delegaciej-venecianskoj-komisii.html>>.